

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ, ПРАКТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
До захисту допущено

Завідувач кафедри

(підпис)

(ініціали, прізвище)

“ ” _____ 2015р.

Дипломна робота

освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст”

з напрямку підготовки (спеціальності) 7.02030304 «Переклад»

на тему: Багатокомпонентні терміни англійської та української мов, їх структурно-семантичні особливості та специфіка їх перекладу в науково-технічних текстах

Виконав: студент V курсу, групи ЛА-42с

Довга Дарія Валеріївна

_____ (підпис)

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Консультант _____

(назва розділу)

_____ (вчені ступінь та звання, прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

Рецензент _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань

Студент _____

(підпис)

Київ - 2015 року

ВСТУП

Будь-яка область знання не може обійтися без своєї термінології. Вивчення відповідної термінології сприяє більш активному розвитку цієї галузі і більш успішній комунікації соціальної групи і її представників. Мова кожної науки представлена своїм понятійним апаратом, своєю термінологією, яку не можна вважати до кінця сформованою, тому що з розвитком суспільства з'являються поняття та визначення, які запозичуються з інших мов і залишаються в даній науковій мові, або зі старого значення з'являється нове у зв'язку з тенденцією до різноманітності, що служить головною причиною прогресу.

Взаємодія між загальною і спеціалізованою мовами постійно зростає; крім того, поширюються міжнародні відносини, в тому числі і міжнародна співпраця, та відповідно виникає необхідність перекладу великого обсягу технічної літератури, чим і пояснюється актуальність дослідження терміносистеми як базового складника мови спеціальностей, особливостей утворення мовних одиниць-термінів, та – що складає найбільшу цінність для перекладача – особливостей їх перекладу. Проте більшість досліджень у галузі термінознавства присвячено проблемам термінологічних одиниць усіх структурних типів (праці Г.О. Винокура, М. Н. Володіної, С.Н. Горелікової, С.В. Гринева, Д.С. Лотте, Т.Л. Канделакі, Т.Р. Кияка, Е. Ф. Скороходько та ін.). Багатокомпонентні терміни, як окрема структурна одиниця науково-технічних текстів, вивчені недостатньо. Так, не досліджено їх функціональні особливості, семантику, структурні моделі, дериваційні процеси, не визначено їх роль у маркованості науково-технічного тексту.

З огляду на це, дипломну роботу присвячено дослідженню багатокомпонентних термінів та їх теоретичному обґрунтуванню в науково-технічних текстах, що привертає особливу увагу в сучасних умовах розвитку виробничих технологій. Проблему багатокомпонентних термінів досліджували В.П. Даниленко, А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько, Д.С. Лотте, Л.А. Манерко, О. Южакова, Л.М. Захарова та інші. У їхніх працях

простежуємо думку про те, що багатокомпонентні терміни є особливим різновидом терміна.

З розвитком когнітивістики, з переходом до антропологічної парадигми у лінгвістиці, з дослідженням глибинних механізмів ментально-мовних процесів термінологи змінюють свої погляди на природу терміна, який ми пропонуємо визначати як складне багаторівневе ментально-мовне утворення, яке співвідноситься з певною когнітивно-дискурсивною структурою, що втілює комплекс акумульованого знання, понять, стереотипів, досвіду, навичок у спеціальній сфері та локалізує професійні смисли навколо ядерного поняття. Таким чином, терміни – це логічно сконструйовані концепти, і визначення кожного з них нагадує процес схожий з дефініцією поняття у логіці [79, с.152]. Терміни функціонують у сферах фахових підмов, що є концептосферами галузей науки і техніки, тому необхідно розглядати їх також з погляду когнітивної лінгвістики.

Об'єктом даного дослідження є англійські багатокомпонентні термінологічні словосполучення (далі ТС) та складні слова-терміни (далі ССТ).

Предметом дослідження виступають теоретичне обґрунтування класифікації англомовних ТС та ССТ, особливості їх утворення, теоретичні обґрунтування концепту і концептосфер трьох фахових підмов, а також багатокомпонентні терміни англійської мови, способи їх класифікації та перекладу.

Метадослідження полягає в обґрунтуванні структурно-семантичних особливостей англійських багатокомпонентних термінів та ССТ у науково-технічних текстах.

Для досягнення передбаченої мети передбачено вирішення наступних основних наукових **завдань**:

1. дослідити варіанти визначення багатокомпонентних термінів;
2. розглянути структурно-семантичні особливості багатокомпонентних термінів;

3. визначити способи утворення та моделі багатокомпонентних термінів.
4. дати визначення концепту, терміноконцепту та фахової підмови як особливого середовища функціонування багатокомпонентних термінів;
5. виділити особливості концептосфер машинобудування, енергетики та енергозбереження, екології;
6. зробити структурну та тематичну класифікацію багатокомпонентних термінів концептосфер машинобудування, енергетики та енергозбереження, екології;
7. визначити способи перекладу багатокомпонентних термінів концептосфер машинобудування, екології, енергетики та енергозбереження.

Метододослідження. Методологічною основою роботи є сукупність підходів і методів наукового пізнання, що забезпечили комплексний аналіз матеріалу та об'єктивність отриманих результатів. У нашій роботі використано **загальнонаукові методи** (методи діалектики: *індукції, дедукції та функціонального підходу*) й **спеціально лінгвістичні методи та методика**. *Дескриптивний метод, метод словникових дефініцій та методика семантико-компонентного аналізу* використовувались для інвентаризації дефініцій англійських багатокомпонентних термінів, а також детального опису семантики та структури багатокомпонентних термінів. *Структурно-словотвірну методика* відображено в аналізі словотвірних моделей багатокомпонентних термінів. Крім того використано *прагматичний аналіз*, що сприяв виявленню прагматичних параметрів мовних одиниць у когнітивній сфері їх функціонування (у концептосферах машинобудування, екології, енергетики та енергозбереження). *Елементи кількісного методу* застосовано для характеристики інвентарю досліджуваних багатокомпонентних термінів, визначення наявності/відсутності або продуктивності певних структурних моделей багатокомпонентних термінів.

Робота складається зі вступу, у якому подається інформація про актуальність, об'єкт, предмет, мету, та методи дослідження, крім того, дана робота включає шість розділів, які містять теоретичну інформацію про

багатокомпонентні терміни, їх класифікації, а також тематичний, структурний та перекладацький аналіз багатокомпонентних термінів машинобудування, екології, енергетики та енергозбереження.

Висновки до роботи містять узагальнення проведеного дослідження. Робота включає також ілюстративний матеріал – таблиці (2) про інтерпретацію поняття “термін” та “концепт” у роботах вчених, ілюстративні схеми концептосфер машинобудування, екології, енергетики та енергозбереження (4). Крім того, в роботу включено 9 додатків – таблиць, в яких систематизовані 1318 багатокомпонентних термінів англійської мови концептосфер машинобудування, екології, енергетики та енергозбереження. Список літератури включає 107 джерел, з яких 22 – лексикографічні джерела, і 22 – іноземними мовами. 22 лексикографічні джерела включають також 10 статей та 10 глосаріїв та словників, з яких були дібрані одиниці для дослідження у практичній частині роботи.

Висновки дослідження були представлені у матеріалах X Міжнародної науково-практичної конференції “Новітні освітні технології в контексті євроінтеграції”, проведеної 14 січня 2015 року в Національному технічному університеті України “Київському Політехнічному Інституті”.

SUMMARY

This scientific paper is dedicated to the multicomponent terms of English and Ukrainian languages. The theoretical part covers several aspects under analyses – the definition of terms, their classifications and creation, analysed in the works of linguists. Multicomponent terms are divided into compound terms and term phrases, both of which are analysed separately from the point of view of their identification, classification and types of creation in the language. Also we have covered the notion of the concept, the concept of a term in particular and defined the technolects. We analysed in detail three technolects – energy conservation, ecology and mechanical engineering.

In the practical part we have studied 1318 multicomponent terms under 3 different aspects of analyses: semantic analyses (we divided all the terms into 3 main groups: mechanical engineering, ecology, energy conservation, and further into different subgroups), structural analyses (pointing out all the basic models of complex terms and term phrases, consisting of two and more components), and transformational translational analyses (we translated all the terms and marked the main ways of translation for complex terms and term phrases). The results of our research were systematized in seven tables and ten graphs.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	
РОЗДІЛ 1. Теоретичне обґрунтування термінологічного складу англійської мови.....	9
1.1. Поняття “термін” та його характеристики.....	9
1.2. Функціональна класифікація термінів.....	12
1.3. Структурна класифікація термінів.....	13
1.4. Способи термінотворення.....	16
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	17
РОЗДІЛ 2. Терміни – складні слова	19
2.1. Особливості термінів – складних слів.....	19
2.2. Класифікації термінів – складних слів.....	21
2.3. Способи творення термінів – складних слів.....	22
2.4. Моделі термінів – складних слів.....	24
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	27
РОЗДІЛ 3. Багатокomпонентні термінологічні словосполучення.....	28
3.1. Особливості та властивості термінологічного словосполучення.....	28
3.2. Відмінності між термінологічними та вільними словосполученнями.....	31
3.3. Схеми утворення термінологічних словосполучень.....	33
3.4. Класифікації термінологічних словосполучень.....	34
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	36
РОЗДІЛ 4. Поняття концепту і концептосфери.....	37
4.1. Концепт як особливе поняття когнітивної лінгвістики.....	37
4.2. Терміноконцепт, терміносфера та фахова підмова.....	39
4.3. Концептосфера екології.....	42
4.4. Концептосфера машинобудування.....	45
4.5. Концептосфера енергетики та енергозбереження.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4.....	49

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Розділ 5. Терміносфера фахових підмов екології, машинобудування, енергетики та енергозбереження.....	51
5.1. Семантичне поле складних слів-термінів підмов екології, машинобудування, енергетики та енергозбереження.....	52
5.2. Тематична різноманітність термінологічних словосполучень терміносфери трьох фахових підмов англійської мови.....	56
5.3. Моделі складних слів-термінів підмов екології, машинобудування, енергетики та енергозбереження.....	59
5.4. Структурний аналіз термінологічних словосполучень англійської мови підмов екології, машинобудування, енергетики та енергозбереження	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 5.....	67
Розділ 6. Переклад багатокомпонентних термінів з англійської мови на українську.....	69
6.1. Способи перекладу багатокомпонентних термінів.....	69
6.2. Варіативність способів перекладу складних-слів термінів.....	72
6.3. Аналіз перекладу термінологічних словосполучень.....	73
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 6.....	75
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	77
SUMMARY.....	79
Список використаної літератури.....	80
Додаток 1. Складні слова-терміни підмови машинобудування.....	91
Додаток 2. Складні слова-терміни підмови екологія.....	98
Додаток 3. Складні слова-терміни підмови енергетика та енергозбереження.....	110
Додаток 4. Двокомпонентні термінологічні словосполучення підмови машинобудування.....	120
Додаток 5. Багатокомпонентні термінологічні словосполучення підмови машинобудування.....	134

Додаток 6. Двокомпонентні термінологічні словосполучення підмови екологія.....	140
Додаток 7. Багатокомпонентні термінологічні словосполучення підмови екологія.....	154
Додаток 8. Двокомпонентні термінологічні словосполучення підмови енергетика та енергозбереження.....	161
Додаток 9. Багатокомпонентні термінологічні словосполучення підмови енергетика та енергозбереження.....	170